# ÖĞRETMENLERİN MESLEKİ KİMLİK OLUŞUMLARINA YÖNELİK GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

*Dilek Genç*[a,c]
*Neşe Altuntaş*[a,d]
*Kadir Hapakaz*[,b]

[a]Eğitim Yönetimi Teftiş Planlama ve Ekonomi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
[c]d.genc55@gmail.com
[d]neseyesil_5555@hotmail.com

[b]Fizik Öğretmenliği Bölümü
Eğitim Fakültesi
Ondokuzmayıs Üniversitesi
[b]kadir7455@gmail.com

**Öz**

Bu araştırmanın amacı öğretmenlerin mesleki kimlik oluşum süreçlerini incelemektir. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması desenindedir. Bu çalışmada öğretmenlerin mesleki kimliklerinin oluşum süreçlerini öğretmen görüşlerine göre betimlemek açısından var olan durumları açığa çıkarmak için durum çalışmasından yararlanılmıştır. Mesleki kimlik oluşturmaya yönelik öğretmen algılarının, mesleklerine yükledikleri anlamların ve öğretmenliğe bakış açılarının, mesleki gelişimlerini etkilemesi yönünde farkındalık sağlaması itibariyle taşıdığı önem araştırmaya duyulan ihtiyacı ortaya koymaktadır. Araştırmanın çalışma grubunda 2020-2021 eğitim öğretim yılı Samsun ilinde görev yapan 15 öğretmen yer almaktadır. Katılımcıların belirlenmesinde amaçlı örnekleme çeşitlerinden olan maksimum örnekleme metodu seçilmiştir. Veri toplama aracı olarak mülakat tekniği kullanılmış, öğretmen görüşleri, araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle incelenmiş ve bulgular alt problemler doğrultusunda sunulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre mesleki kimliğe yönelik farklı yapıları vurgulayan temalar ve alt kategoriler belirlenmiştir. Çalışma neticesinde tartışma ve öğretmenlerde mesleki kimliğinin oluşumu ile ilgili yapılacak çalışmalara ilişkin öneriler sunulmuştur.

**Anahtar kelimeler**: Mesleki Kimlik, Mesleki Gelişim, Öğretmenlik Mesleği.

# INVESTIGATION OF TEACHERS' VIEWS ON PROFESSIONAL IDENTITY FORMATION PROCESSES

*Dilek Genç*[a,c]
*Neşe Altuntaş*[a,d]
*Kadir Hapakaz*[b]

[a] Educational Administration Inspection Planning and Economy
Institute of Educational Sciences
Ondokuz Mayıs University
[c]d.genc55@gmail.com
[d]neseyesil_5555@hotmail.com

[b]Department of Physics Education
School of Education
Ondokuz Mayıs University
[b]Corresponding author: kadir7455@gmail.com

## Abstract

The aim of this research is to examine the professional identity formation processes of teachers. The research is in the case study pattern, which is one of the qualitative research methods. In this study, case study was used to reveal the existing situations in terms of describing the formation processes of teachers' professional identities according to teachers' views. The importance of teachers' perceptions towards creating professional identity, the meanings they attribute to their profession and their perspectives on teaching, in terms of raising awareness about their professional development, reveals the need for research. Working in the study group of the research in the Samsun province of the 2020-2021 academic year 15 teacher is located. In the determination of the participants, the criterion sampling method, which is one of the purposeful sampling types, was chosen. Interview technique was used as a data collection tool, and teachers' opinions were collected through a semi-structured interview form developed by the researcher. The obtained data were analyzed by content analysis method and the findings were presented in line with the sub-problems. According to the results of the research, themes and sub-categories emphasizing different structures for professional identity were determined. As a result of the study, suggestions were presented regarding the discussion and the work to be done on the formation of professional identity in teachers.

**Key words:** Professional Identity, Professional Development, Teaching Profession.

## GİRİŞ

Eğitim, günümüz dünyasında öğrenci, veli, müdür ve öğretmen eğitim öğretim ortamları içerisinde en aktif iletişim ve davranışlara sahip ana unsurlardır. Öğretmenler ise, eğitim öğretim ortamlarının niteliğini şekillendiren en temel unsur olarak tanımlanır. Topluma insan yetiştirme amacı olan bu meslek, olağan olarak kendini geliştirmeyi ve mesleki bütünleşmeyi içinde barındırır. Bu gerçek, beraberinde öğretmenin niteliği ve yeterliği gibi kavramların da tartışılmasına ortam hazırlar. Bu bağlamda ilgili alan yazın, öğretmenin deneyimi, değerleri, motivasyon sistemi ve eğitime katkısı gibi farklı değişken türlerini içeren öğretmen kimliği ifadesine odaklanmıştır (Friesen & Besley, 2013).

Kimlik kişinin yaşamında kendini oluşturan toplumda oynadığı rolleri diğerleri tarafından nasıl algılandığıdır. Aynı zamanda bir uyum biçimidir ve kişinin kendi öznelliğini ile oluşur. Bu bağlamda psikoloji, sosyoloji ve felsefe bilimlerde kimlik üzerine birçok tanım yapılmıştır. Kişiler için birçok kimlikten bahsedilebilir. Kimlik durağan bir durum değil sosyal ilişkiler sonucu oluşturulan bir şeydir (Zembylas, 2003).

Öğretmen kimliğinin tanımlanması dinamik olması ve çeşitli iç ve dış faktörlerin etkisi altında değişmesi nedeniyle araştırmacılar için genellikle zor olmuştur (Beauchamp & Thomas, 2009). Mesleki kimlik; özelliklere, inançlara, değerlere ve deneyimlere dayanan mesleki öz olarak ifade edilebilir (Slay & Smith, 2011). Bu kavram mesleğe yönelik dinamikler ve normlara odaklanıp mesleki bütünleşmeyi anlatır. Mesleki kimlik mesleki öz, profesyonel kimlik, mesleki benlik algısı kavramları ile aynı anlamdadır. Kişinin mesleği onu diğerlerinden farklı role koyan bir durumdur ve bu rol ile ne derecede bütünleştiği önemlidir. Mesleki kimlik kişinin mesleğindeki rolleri ne düzeyde yerine getirip getirmediği ile alakalıdır. Mesleki dinamiklere odaklanıp içinde bulunduğu meslek grubuna aidiyet duygusu ile hareket etmek, yapılan işin niteliğini artırması yönüyle önemli görülür.

Mesleki kimlik, öğretmenlerin mesleki yaşamlarını organize eden bir unsur olarak, öğretmenlerin kendilerini diğer kişilere ve tüm dünyaya açıklamak ve anlamlandırmak için kullandıkları kaynaklar olarak görülebilmektedir (Beauchamp & Thomas, 2009). Meslek sahipleri, zamanla iletişim dahilinde öğretmenlik kimliğini geliştirirken sürekli olarak yeni bilgilerle muhatap olmakta ve öğretmenlik kimliğini sürekli güncellemektedir (Cooper & Olson, 1996).

Öğretmenin kendini tanıması ve kendi değerlerini hedeflerini belirlemesi, öğretmen mesleki kimliğini tanımlamasını ve konumlandırmasını sağlar. Öğretmen kimliği hem psikolojik hem sosyolojik temellendirilir. Sosyolojik açıdan kişinin öğretmen kimliği ile kurduğu ilişkiler ve öğretmen grubuna ait olması ve diğer meslek grupları ile karşılaştırılması, grup normlarına göre davranması, öğretmen öğrenci veli toplum ilişkileri bağlamında çok yönlü ilişkiler kurması ve kimliğini çok boyutlu inşa etmesi gerekir. Bununla birlikte bireylerin meslek hayatına başlar başlamaz uzman bir kimlik oluşturmalarını beklemek doğru olmaz. Kimlik oluşumu bir sürece tabi gelişimsel birikimdir (Akmal & Miller, 2003). Bireylerin meslek yaşamlarına başlar başlamaz bir mesleki kimlik oluşturmalarını beklemek doğru değildir. Kimlik oluşumu bir süreç ve gelişim işidir (Akmal & Miller, 2003).

Bu araştırmanın amacı, öğretmenler için mesleki kimlik oluşum sürecini incelemek, mesleki kimlik algısının mesleki gelişime etkilerine dair fikirler elde etmek ve bunu öğretmenlerin görüşleri vasıtasıyla yapmaktır. Bu doğrultuda çalışmanın amacı ve problemi çerçevesinde aşağıda belirtilen sorulara cevap aranmıştır:

1. Öğretmenlerin mesleki kimlik oluşturma süreci nasıldır?
    a. Öğretmenlerin mesleki gelişim algıları nelerdir?
    b. Öğretmenlerin mesleklerine bakış açıları nasıldır?

## YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde yapılan araştırmaların önemli aşamalarından biri olan araştırma metodolojisine yönelik bilgiler yer almaktadır. Bu bağlamda araştırma deseni, çalışma grubu, veri toplama ve analiz süreci hakkında bilgiler yer almaktadır.

### Araştırma Modeli

Bu araştırma nitel araştırma modelinde tasarlanmıştır. Marshall (1996) sosyal bilimlerde giderek yaygınlaşan nitel araştırmalara ilişkin olarak sosyal ve psikolojik konulara dair aydınlatmayı en iyi amaçlayan ve neden ile nasıl bağlamında cevap arayan en kullanışlı yöntem olarak ifade etmektedir.

Nitel araştırmaların olay ve durumun gerçek ortamında derinlemesine araştırılma ve anlaşılma noktasında yararlanılan, nicel olarak elde edilemeyecek verilerin kendi ortamında

elde edilmesini sağlayan bir yaklaşım olarak değerlendirildiği görülmektedir (Golafshani, 2003).

Üzerinde çalışılan konulara yönelik derinlemesine ve geniş perspektiften bakılmasına fırsat veren, bununla birlikte incelenen olgunun gerçek ortamına önem veren bir yöntem olduğu ifade edilmekte olup genel tanımı gözlemler, görüşmeler ve arşiv incelemesi gibi nitel veri toplama yöntemleri kullanılarak algı ve olguların kendi ortamında bütüncül şekilde meydana çıkarılmasına ilişkin desen şeklinde yapılmıştır (Yıldırım, 1999). Bu bakımdan nitel araştırma yöntemlerinin sosyal bilimlerden özellikle eğitim bilimleri alanında olay ve durumların nedenine ve sürecine yönelik verileri ortaya çıkarması, veriye yönelik yaşanılan çevrenin önemli görüldüğü, daha geniş perspektif ile değerlendirmeye tabi tutulması nedeniyle önemli görüldüğü ifade edilebilir.

Yapılan bu araştırmada öğretmenlerin mesleki kimlik oluşumuna ilişkin görüşleri çerçevesinde mesleki kimlik algısının mesleki gelişime nasıl/neden etki ettiğinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu minvalde araştırmanın yöntemi nitel desen olup bu desen kapsamında durum çalışmasıdır.

## Çalışma Grubu

Çalışmanın katılımcı grubu öğretmenlerden oluşmakta olup çalışma grubuna ait bilgiler tabloda yer almaktadır:

Tablo 1. *Çalışma Grubuna Ait Demografik Bilgiler*

| Katılımcı | Cinsiyet | Eğitim Durumu | Kıdem | Mesleki Alan | Mezun Olunan Üniversite |
|---|---|---|---|---|---|
| **Öğretmen 1** | Kadın | Lisans | 12 yıl | Okul Öncesi Öğretmeni | 19 Mayıs Üniversitesi |
| **Öğretmen 2** | Kadın | Lisans | 15 yıl | Okul Öncesi Öğretmeni | 18 Mart Üniversitesi |
| **Öğretmen 3** | Kadın | Yüksek Lisans | 21 yıl | Psikolojik Danışma ve Rehberlik | 19 Mayıs Üniversitesi |
| **Öğretmen 4** | Erkek | Lisans | 26 yıl | Sınıf Öğretmeni | Karadeniz Teknik Üniversitesi |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| **Öğretmen 5** | Kadın | Lisans | 22 yıl | Okul Öncesi Öğretmeni | Selçuk Üniversitesi |
| **Öğretmen 6** | Erkek | Lisans | 19 yıl | Sınıf Öğretmeni | Pamukkale Üniversitesi |
| **Öğretmen 7** | Kadın | Lisans | 16 yıl | Okul Öncesi Öğretmeni | Sakarya Üniversitesi |
| **Öğretmen 8** | Kadın | Lisans | 12 yıl | Okul Öncesi Öğretmeni | Anadolu Üniversitesi |
| **Öğretmen 9** | Erkek | Lisans | 25 yıl | Sınıf Öğretmeni | 19 Mayıs Üniversitesi |
| **Öğretmen 10** | Erkek | Lisans | 26 yıl | Fen Bilimleri Öğretmeni | 19 Mayıs Üniversitesi |
| **Öğretmen 11** | Kadın | Lisans | 20 yıl | Okul Öncesi Öğretmeni | Çukurova Üniversitesi |
| **Öğretmen 12** | Kadın | Lisans | 13 yıl | Bilişim Teknolojileri Öğretmeni | Karadeniz Teknik Üniversitesi |
| **Öğretmen 13** | Kadın | Yüksek Lisans | 19 yıl | Sınıf Öğretmeni | 19 Mayıs Üniversitesi |
| **Öğretmen 14** | Kadın | Lisans | 18 yıl | Okul Öncesi Öğretmeni | 19 Mayıs Üniversitesi |
| **Öğretmen 15** | Kadın | Lisans | 12 yıl | Okul Öncesi Öğretmeni | İnönü Üniversitesi |

Bu çalışmanın katılımcı grubu araştırma amacı çerçevesinde Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı farklı okullarda görev yapan 15 öğretmenden oluşmaktadır. Katılımcı öğretmenlerin 11'i kadın, 4'ü erkek öğretmendir. Öğretmenlerin yaş aralığı 25-50 arasında bulunmakta olup 13 öğretmen lisans mezunu olup 2 öğretmen yüksek lisans mezuniyet derecesine sahiptir. Öğretmenlerin mesleki kıdem yılları 12 ila 26 yıl arasında değişiklik göstermekte olup çalışmaya katılan bu grubun mesleki gelişim bağlamında düşünüldüğünde yeterli tecrübe ve donanıma sahip öğretmen grubu olduğu söylenebilir. Öğretmenlerin branşları Okul Öncesi Öğretmenliği, Sınıf Öğretmenliği, Fen Bilimleri Öğretmenliği ve Bilişim Teknolojileri Öğretmenliği ve Psikolojik Danışma ve Rehberlik Öğretmenliği şeklindedir.

Katılımcı grubunun belirlenmesinde araştırmanın temel amacı ve problem durumuna uygun olacak biçimde gereken verileri elde etmek adına farklı özelliklere sahip bireylerin çalışma grubuna dahil edilmesi amacıyla amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi tercih edilmiştir.

Amaçlı örnekleme metodu çalışma amacına uygun olarak elde edilmesi hedeflenen içerik ve veri yönüyle katılımcı bireylerin belirlenip ilgili çalışma grubu ile derinlemesine araştırma ve incelemelerin yapılmasına olanak tanıyan, uygun kriterleri sağlayan ya da belirli özelliklere uygun bireylerin seçildiği yöntem olarak ifade edilir.

Amaçlı örnekleme metodları içerisinde sayılan maksimum çeşitlilik örneklemesi de, ele alınan konu alanına dahil olabilecek farklı bireylerin dahil edilebilmesi ve bunu yaparken maksimum düzeyde yansıtabilmek, ilgilenilen problemin farklı yönlerini ortaya çıkarmaya çalışmak, farklılık gösterebilen durum ya da olaylar arasında ortaklık ya da benzerlik durumlarının göz önünde bulundurulması istenen çalışmalarda tercih edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Araştırmaya dahil olan çalışma grubunun tamamı bu çalışmaya katılmakta gönüllü olmuşlar ve imzalı onay formu ile bunu beyan etmişlerdir. Çalışmanın güvenirlik ve geçerlik boyutlarını sağlamak amacıyla araştırmaya dahil olmayan 3 diğer öğretmenle pilot görüşmeler gerçekleştirilmiş ve çalışmanın nihai analizine tabi tutulmamıştır. Bu öğretmenler de çalışma grubunu temsil etme özelliğine sahiptir.

**Araştırmacı Rolü**

Nitel desende tasarlanan araştırmalarda araştırmayı yapan kişilerin rolü nicel araştırmalardaki nesnel role göre değişiklikler göstermekte ve bu tür çalışmalarda bu rol daha da önem kazanmaktadır. Bu durumda araştırmacı araştırmasıyla ilgili olarak yalnızca verileri toplayıp analiz yapan nesnel araştırmacı değil, konu alanıyla ilgili aktif şekilde sahada yer alan, sürecin başından sonuna kadar araştırmanın bir parçası olan kişi konumuna gelmektedir. Dolayısıyla araştırmacı bu süreçte esnek davranabilmekte, elde ettiği veriler minvalinde araştırma sürecine yön vermekte ve araştırma kurgusunun yapılmasından verilerin analiz edilerek bulguların elde edilmesine kadar tümevarımı hedefe alan bir yaklaşım sergilemektedir (Yıldırım & Şimşek, 2018).

Bununla birlikte araştırma sürecinde nesnelliğin eksiksiz bir şekilde sağlamanın mümkün olmayacağı, bundan kaynaklı öznelliği yansıtmanın doğru bir araştırmacı davranışı

olduğu, nitel araştırma desenlerinin bunu zorunlu kıldığı; ancak buna karşın bu esnekliğin bilimsel çalışmanın olağan akışını manipüle etmemesi gerektiğine yönelik görüşler bulunmaktadır. Dolayısıyla araştırmacı veri toplama sürecinde kilit role sahip olan, verilerine başvurulan çalışma grubu ile bizzat iletişim kuran, görüşlerini aldığı kişilerden elde ettiği verileri içsel süreçleri ile anlamlı hale getiren kişi olarak düşünülmelidir (Patton, 2018).

Bu bağlamda yukarıda ifade edilen nitel araştırma desenlerinin araştırmacıya atfettiği role istinaden bu çalışmada araştırmacı bizzat katılımcı ve aktif bir role sahiptir. Araştırmacı yüksek lisans eğitimini Eğitim Yönetimi ve Denetimi alanında yapmıştır/yapmaktadır. Mesleki kimlik ve mesleki gelişim konularına duyduğu ilgi sayesinde araştırma hakkında birçok deneyim, tutum ve bilgi edinmeye devam etmektedir.

Veri toplama sürecinde araştırmacı belirlenen katılımcı grupta yer alan öğretmenlerle birebir iletişime geçmiş, görüşmeler öncesi ve sırasında gözlemler yapmaya çalışmış; bunu yaparken öğretmenlerin doğal görüş ve tecrübelerini olağan şekilde aktarmalarına mani olacak yönlendirmelere müsaade etmeden araştırmanın doğasında bulunan öznelliğe uygun şekilde hareket etmeye çalışmıştır. 3 farklı okulda görev yapan öğretmenlerle görüşerek görev yaptığı okuldaki öğretmenlerden aralarındaki iletişimin daha samimi ve duygusal olduğu düşüncesiyle veri toplamamıştır. Süreç boyunca çalışma grubunda yer alan öğretmenlere yakın olmaya çalışaral katılımcı görüş ve gözlemlerine ilişkin bakış açısını veri analizinde kullanmaya gayret etmiştir. Veri toplama aşamasından önce öğretmenlerle öğretmenler odasında vakit geçirerek daha güvende hissedilecek bir ortam yaratmaya çalışmıştır.

**Verilerin Toplanması**

Verilerin toplanması aşamasında araştırmacının üstlendiği aktif rol itibariyle bu durumdan kaynaklanacak ihtimal dahilindeki yanlılık durumundan azami ölçüde etkilenilmesi amacıyla veri çeşitlemesine başvurularak veriler farklı zamanlarda ve farklı yöntemlerle toplanmış ve hepsi bir arada değerlendirilmiştir. Güvenirlik ve geçerliği sağlamak adına araştırmacı tarafından gözlem notları tutulmuş görüşme formu uygulanarak veriler elde edilmiştir. Nitel araştırma deseninden yararlanıldığı için nitel veri kaynakları işe koşulmuştur.

Çalışmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu birincil veri toplama aracı olarak belirlenmiştir. Ayrıca öğretmenler ile ilgili tutulan gözlem notları da kullanılmıştır. Araştırmanın amacına yönelik en uygun veri toplama araçlarının da görüşme ve gözlem olduğu kanaatine varılmıştır. Bu metod, belli bir standarda sahip olduğu için araştırmacıya karşılaştırılabilir veriler sağlar ve esnekliği nedeniyle katılımcıdan ayrıntılı veri elde eder, ayrıca görüşmenin akışını etkileyebilir (Yıldırım & Şimşek, 2018).

Görüşme formu hazırlık aşamasında, araştırma amacı ve problem durumu paralelinde ilgili alanyazınından yararlanılmış, ilgili alandaki sorular göz önünde bulundurulmuştur. Daha sonra araştırmanın danışmanı ile bir görüşülerek kişisel bilgi soruları da içeren taslak form oluşturulmuştur. Oluşturulan bu form üç farklı alandan uzman görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşleri ile birlikte gerekli düzenlemeler yapılmış ve görüşme formu son halini almıştır. 5 tane kişisel bilgi sorusu, 6 tane ana sorudan oluşmaktadır.

Görüşme formuna son şekli verildikten sonra amaçlı örnekleme metodu ile belirlenmiş olan öğretmenlerle iletişime geçilmiştir. Mülakatlar ortaklaşa belirlenen ders dışı bir saatte ve uygun gördükleri bir yerde öğretmenlerden önceden randevu alınarak yapılmıştır. Görüşmeler formda yer alan sorularla gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler, katılımcıların kendilerini daha açık ve samimi bir şekilde ifade edebilmeleri, kişisel görüş ve deneyimlerinin araştırma için öneminin vurgulanması ve kendilerini ifade etme konusunda kendilerini rahat hissedebilmeleri için sohbet ortamında gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların kendilerini bu konuda güvende hissetmeleri sağlandıktan sonra görüşmeler ses kaydına alınmış, ses kaydı alınmadan önce onaylarına sunulmuş ve görüşmeden elde edilen verilerin araştırmada kullanılacağına dair katılımcılar temin edilmiştir.

## Veri Analizi

Elde edilen veriler belirli gruplar ya da örüntüler için birçok kez gözden geçirildikten sonra, bu başlıkları temsil edecek kelime veya kelime gruplarından oluşan kodlar belirlenmiştir. Verilerin kodlanmasını takiben kategoriler bulunmuş ve ilgili kodlar kategorilerin altına tanımlanmıştır. Bu kategoriler ilgili literatür çerçevesinde hazırlanmış olan görüşme formundaki sorular doğrultusunda belirli temalar altında düzenlenmiştir. Kategoriler ve temalar arasındaki ilişkiler araştırmacı tarafından incelenmiştir. Bu süreç analiz edilerek tablo halinde sunulmuştur. Daha sonra temalar ve kategoriler için bir analiz yapılmış ve bu doğrultuda özetlenmiştir. Katılımcıların görüşlerini gerçekçi bir şekilde yansıtabilmek için

doğrudan alıntılara sıklıkla yer verilmiştir. Bu analiz yönteminin temel amacı, toplanan verilerin, kodlar ve kategorilere verilerek değerlendirilmiş bir biçimde okuyuculara sunulduğundan öncelikle veriler sistematik olarak ele alınmıştır. Bu çalışmada analizi anlamlandırmak ve araştırmacı tarafından yapılan yorumları daha nitelikli hale getirmek için içerik analizinin dört temel aşamasından yararlanılmıştır: (1) verileri kodlamak, (2) temaları bulmak, (3) kod ve tema düzenlemesi, (4) bulguları yorumlamak.

Nesnel gerçekliğe değil, öznel bakış açısına dayanan nitel araştırma; bütünsel bir resim oluşturabilmek için araştırmacının, araştırdığı olay veya olguyla ilgili toplanan verileri ve ulaşılan sonuçları doğrulamaya yardımcı olacak bazı ek yöntemler kullanması gerekir (Yıldırım & Şimşek, 2018). Bu yöntemler; veri çeşitliliği, katılımcı onayı, akran değerlendirmesi, uzman görüşüdür. Araştırmanın geçerliğini sağlamak için, detaylı bir literatür taraması yapıldıktan sonra amaç ve problemler ışığında derinlemesine veri sağlama amacıyla görüşme soruları hazırlamıştır. Görüşme soruları uzman incelemesi ile birlikte güncellenmiş ve onay alınması ile son şeklini almıştır.

Araştırma sürecine dahil edilerek farklı zamanlarda farklı katılımcılardan görüşme ve araştırma hakkında gözlemler yapılarak veri çeşitlendirmesi yapılmıştır. Veriler bilgisayar ortamına aktarılarak katılımcılardan teyit alınmıştır. Katılımcıların özellikleri ayrıntılı bir tabloda sunulmaktadır. Son olarak, katılımcıların çoğunlukla birbirlerini tanımadan benzer noktaları dile getirmeleri araştırmanın inandırıcılığını destekler niteliktedir. Aktarılabilirlik için araştırmacı; toplanan verileri yeterince tanımlamış, doğrudan alıntılara yer vermiş ve okuyucuların açık, akıcı ve anlaşılabilir şekilde yorumlamasına imkan vermiştir. Verilerin analizi yapılırken doktor öğretim üyesinden destek alınmıştır. Ayrıca araştırmanın amacına uygun olarak görüş ve deneyimlerin elde edilebilmesi için amaçlı örnekleme yöntemi seçilmiş ve katılımcılar çeşitli değişkenler dikkate alınarak belirlenmiştir. Böylece hem genel hem de derin bilgilere ulaşılması amaçlanmıştır.

Elde edilen verilerin birbiriyle uyumluluğu objektif bir gözle değerlendirilmiş ve ham verilerle karşılaştırılarak sonuçlar sunulmuştur. Katılımcılardan elde edilen veriler ve katılımcı onam formları başkaları tarafından incelenmek üzere saklandı. Hem tarafsız hem de empatik olabilmek için araştırmacı, kendisinden kaynaklanabilecek sübjektif hatalardan kaçınmak için analiz ve değerlendirme aşamasında uzman akademisyen görüşlerine başvurmuştur.

Araştırma boyunca, araştırmacı ile katılımcılar arasında hiyerarşik bir etkileşimden daha çok şeffaf ve karşılıklı diyalogla bir iletişim süreci yürütmüş ve katılımcıların özgür iradesine büyük önem vermiş ve bu süreçte yer almayı gönüllü olarak kabul etmelerinde önemli rol oynamıştır. Katılımcı öğretmenlerden onam alınmış ve araştırmanın niteliği, kendilerinden neler beklendiği ve araştırma sonuçlarının nerede/nasıl kullanılacağı hakkında bilgi verilmiştir.

Katılımcı öğretmenlerin adları ve okul bilgileri gizli kalmış, süreç boyunca kendilerine azami saygı ve nezaket gösterilmiş, hiçbir görüş ve deneyim eleştirilmemiş, rehberlik edilmiş falan yönlendirmeden kaçınılmış ve izinsiz hiçbir adım atılmamıştır. Katılımcıları zor durumda bırakacak bir durum olmamıştır. Araştırmacı verileri dikkatli bir şekilde toplamış ve sonuçları yazarken verilerden uzaklaşmamıştır. Böylece araştırmacı bilinçli rıza, gizlilik, özel hayata saygı, aldatmamak ve verilere bağlı kalmak şeklinde bilinen ahlaki ve etik ilkelere bağlı kalarak dikkatli davranmıştır.

Bu araştırma;

(1) 2021-2022 eğitim öğretim yılında Samsun'da görev yapan resmi okul öğretmenleriyle,

(2) Katılımcı öğretmenlerin görüşleri ile,

(3) Yarı yapılandırılmış görüşme formları ve gözlem notları ile sınırlıdır.

## BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, araştırma verilerinden içerik analizi sonucunda elde edilen bulgular, araştırmanın alt problemlerine göre düzenlenmiştir.

### Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu bölümde araştırmanın birinci alt problemi olan "Öğretmenlerin mesleki gelişim algıları nelerdir?" sorusuna ilişkin bulgular yer almaktadır. Katılımcı öğretmenlere "Mesleki kimliği nasıl tanımlarsınız?" sorusu sorulmuştur. Verilerin analizi sonucunda "Uygun Yapısal Profil" teması ile "Gelişime Açıklık", "Uygunluk" ve "Uzmanlaşma" kategorilerine ulaşılmıştır. Temaları ve kategorileri gösteren tablo aşağıdaki gibidir:

*Tablo 2. Mesleki Kimliğin Tanımına Yönelik Görüşler*

| Temalar | İlgili görüşler | f |
|---|---|---|
| **Uygun Yapısal Profil** | Gelişime Açıklık | 7 |
| | Uygunluk | 5 |
| | Uzmanlaşma | 4 |

Katılımcı öğretmenler "Uygun Yapısal Profil" teması ile mesleki kimlik kavramını tanımlarken mesleki kimlik oluşumunun bir gelişim ve değişim sürecine ihtiyaç duyduğunu, bu gelişim ve değişime ayak uydurabilmek için gelişime açık olunması gerektiği, buna uygun bir psikolojik sermaye taşınması ve profesyonelliğe giden bir uzmanlaşma sürecinin zorunluluğundan bahsetmişlerdir.

Öğretmenlerin mesleki kimliği tanımlarken sahip olunması gereken özelliklere vurgu yaptığı görülmektedir. Bu kavram ile alakalı görüşler şu şekilde belirtilebilir:

- *"Kişinin kendi kişisel özellikleriyle mesleki açıdan kişide olması gereken özelliklerin uygunluğu veya paralelliği olarak tanımlanabilir."* (Ö9)
- *"İnsanların psikolojik ve sosyolojik açıdan kariyerlerini belirleyen faktör"* (Ö6)
- *"Kişisel özelliklerin meslekle bütünleşmesi"* (Ö8)
- Öğretmenler için mesleki kimlik kavramının, oluşum ve sürdürülebilirlik ile ilişkili olduğu görülmektedir. Buna yönelik görüşler şu şekildedir:
- *"Unvan ve etik kurallarının oluşumu olarak tanımlarım."* (Ö1)
- *"Karakterin, iş ahlakının oluşmasını sağlayan prensipler."* (Ö2)

Araştırmanın birinci alt problemi olan "Öğretmenlerin mesleki gelişim algıları nelerdir?" sorusuna ilişkin bir diğer soru olarak katılımcı öğretmenlere "Mesleki kimliğinizin oluşumunu etkileyen faktörleri açıklar mısınız?" sorusu sorulmuştur. Verilerin analizi sonucunda "Kişisel Yeterlik ve Yetkinlik" teması ile "Özyeterlik", "Beceriler", "Özlük" ve "Roller" kategorilerine ulaşılmıştır. Temaları ve kategorileri gösteren tablo aşağıdaki gibidir:

*Tablo 3. Mesleki Kimliğin Oluşumuna Etki Eden Faktörlere Yönelik Görüşler*

| Temalar | İlgili görüşler | f |
|---|---|---|
| **Kişisel Yeterlik ve Yetkinlik** | Özyeterlik | 11 |
| | Beceriler | 10 |
| | Özlük | 4 |
| | Roller | 2 |

Mesleki kimliğin oluşumunu etkileyen faktörler "Kişisel Yeterlik ve Yetkinlik" teması altında 4 kategoride toplanmıştır. Bunlar özyeterlik, beceriler, özlük ve rollerdir. Çalışma grubunda yer alan öğretmenler mesleki kimlik oluşumu ile ilgili görüşlerini bildirirken bireyin var olan yeterlik ve yetkinlik alanlarına sıkça değinmişler, kişinin özyeterlik algılarının mesleki kimlik oluşumunda en önemli kavramlardan biri olduğunu dile getirmişlerdir. Bu kavramlar ile ilgili görüşler ise şu şekildedir:

- *"Kişilik, özyeterlilik, sürekli değişim ve gelişim." (Ö5)*
- *"Kişinin ailesinden aldığı eğitim sosyal çevresi-yaşantısı, eğitim durumu mesleğindeki başarısı ve iş doyumu." (Ö10)*
- Öğretmenler için mesleki kimlik oluşumunun sahip olunan bireysel etmenlere bağlı olduğu öğretmenler tarafından ifade edilmiştir. Buna yönelik görüşler şunlardır:
- *"Sahip olduğum bireysel özelliklere ve becerilere uygunluk (liderlik, problem çözme becerisi, çalışkanlık, idealistlik, sabır, üretkenlik vb.), mesleki saygınlık."* (Ö14)
- *"Sorumluluk ve vicdan: Küçücük beyinlerin eğitilmesi ve kazanımların sağlanması gereken bir sorumluluk ve bu bireylere sizin büyük bir birey olduğunuzu hissettirmeyecek, aralarında farklılık yaratmayacak en az kendi çocuğunuz kadar önem verecek vicdanlı olmak."* (Ö11)

Araştırmanın birinci alt problemi olan "Öğretmenlerin mesleki gelişim algıları nelerdir?" sorusuna ilişkin bir diğer soru olarak katılımcı öğretmenlere "Kariyeriniz boyunca mesleki özelliklerinizden hangileri bugüne kadar ne gibi değişikliklere uğradı?" sorusu sorulmuştur. Verilerin analizi sonucunda "Deneyimsel Olgunluk" teması ile "Planlı olma", "Bireyi ve kendini tanıma" ve "Negatif birikim" kategorilerine ulaşılmıştır. Temaları ve kategorileri gösteren tablo aşağıdaki gibidir:

*Tablo 4. Değişime Uğrayan Mesleki Özelliklere Yönelik Görüşler*

| Temalar | İlgili görüşler | f |
|---|---|---|
| **Deneyimsel Olgunluk** | Planlı olma | 8 |
| | Bireyi ve kendini tanıma | 8 |
| | Negatif birikim | 5 |

"Deneyimsel Olgunluk" teması altında bulunan planlı olma, bireyi ve kendini tanıma ile negatif birikim kategorileriyle öğretmenler mesleki gelişim algıları bağlamında deneyim kazanarak belirli bir olgunluğa ulaştıkça daha planlı hareket ettiğini, hem kendini hem de hedef kitlesini daha iyi analiz edebildiğini, bununla birlikte mesleki tükenmişliğe yol açan birçok olumsuz psikolojik birikimle de karşı karşıya kaldığını düşünmektedir. Bununla ilgili görüşler şu şekildedir:

- *"Hemen hemen her gün değişim içerisindeyim. Teknolojiye ayak uydurmak zorunda olmam x, y, z, alfa ve beta kuşakları anlayabilmek için her gün öğrenmek zorundayım. Durağan bir mesleğim olmadı." (Ö12)*
- *"1996 yılında göreve başladığımda yaptığım görevle ilgili boş bir teneke kadar bilgim yoktu. Yıllar boyu yaptığım mesleği düzeyli duruma getirmeyi, kendimi geliştirmeyi kurslara katılmak yerine kendim araştırarak bilgiye ulaşmayı hedefledim. Özellikle 2014 yılından itibaren öğreticilik tarafımın hedefi yakaladığını eğiticilik tarafımın ise halen eğitilmeye muhtaç olduğumu hissediyorum."* (Ö11)
- "*Öğrenmenin hayat boyu devam eden bir aktivite olduğunu anladım. Sürekli okuyarak mesleğimin özelliklerini artırma yoluna gittim. Daha sabırlı olma konusunda ve eğitime aile katılımının önemini anlayarak bu yönlerimi geliştirdim."* (Ö7)

Öğretmenler için mesleki kimlik oluşum sürecinde, dezenformasyona uğramanın da öğretmenleri mesleki açıdan yıprattığı görülmektedir. Buna yönelik görüşler şunlardır:

- *"İdealist kimliğim, geleceğe dair umutlarım zarar gördü."* (Ö15)
- *"Yaşım ilerledikçe enerjimin azaldığını hissediyorum"* (Ö4)
- "*Mesleğe karşı saygım azaldı. İdealist ve mükemmeliyetçi yanım zamanla köreldi."* (Ö14)

**İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular**

Verilerin analizi sonucunda, "Yaşam Boyu Öğrenme" temasına ve "Deneyim aktarımı" ve "Sosyal etkileşim" kategorilerine ulaşılmıştır. Tema ve kategorilerin gösterildiği tablo şu şekildedir:

Tablo 5. Öğretmenlik Mesleğinin İçeriğine Yönelik Görüşler

| Temalar | İlgili görüşler | f |
|---|---|---|
| **Yaşam Boyu Öğrenme** | Deneyim aktarımı | 13 |
| | Sosyal etkileşim | 10 |

"Yaşam boyu öğrenme" teması ile katılımcı öğretmenler görüşlerini bildirirken kendi mesleklerine yönelik bakış açılarını kendi bilgi, donanım ve tecrübe birikimlerini deneyim yoluyla öğrencilerine aktarmak ve onlarla ve meslektaşlarıyla sosyal etkileşim kurmanın son derece önemli olduğundan bahsetmişlerdir.

Her alanda sürekli gelişim ve değişim gerektiren bir meslek olduğunu ifade ederek öğrenme ve öğretmenin yaşam boyu önemli olduğunu belirtmişlerdir. Bu temaya ilişkin görüşler şu şekildedir:

- *"Toplumun eğitim hedefleri doğrultusunda bireylere eğitim ve öğretim sunan özgüvenli, problem çözebilen, vatanına milletine bağlı bireyler yetiştirmeyi görev edinen kişilerin yaptığı görevdir." (Ö5)*
- *"En başta sevmek, sonra bildiğini bir başkasına aktarırken bunu nasıl yapabileceğini ustalıkla gerçekleştirmek. Kendini geliştirmek." (Ö12)*
- *"Özveridir, Adalettir, Sevgidir, Saygıdır, Araştırmacılıktır, yeniliklere açık olmaktır, sabırlı olmaktır." (Ö11)*
- *"Her alanda sürekli gelişim ve değişim gerektiren bir meslek" (Ö3)*

Öğretmenler için öğretmenlik mesleğinin içeriğinde bilgi ve beceri paylaşımının esas olduğu düşüncesinin hakim olduğu görülmüştür. Buna yönelik görüşleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

- *"Empati, saygı, bilgi paylaşımı sosyal etkileşim" (Ö7)*
- *"Bilgi birikimi tecrübe" (Ö8)*
- *"Çeşitli bilgi, beceri ve kazanımların bireylere verilmesidir" (Ö9)*

- *"Rehberlik, aydınlatma, farkındalık sağlama ve bilgilendirme" (Ö1)*

Verilerin analizi sonucunda, "Mesleğin İçselleştirilmesi" temasına ve "Özsaygı", "Donanım ve birikim", "Kendîlik" ve "Değersizleştirme" kategorilerine ulaşılmıştır. Tema ve kategorilerin gösterildiği tablo şu şekildedir:

*Tablo 6. Mesleki Kimliğin Çağrıştırdıklarına Yönelik Görüşler*

| Temalar | İlgili görüşler | f |
|---|---|---|
| **Mesleğin İçselleştirilmesi** | Özsaygı | 10 |
| | Donanım ve birikim | 7 |
| | Kendîlik | 3 |
| | Değersizleştirme | 2 |

"Mesleğin İçselleştirilmesi" teması altında yer bulan özsaygı, donanım ve birikim, kendilik ile değersizleştirme kategorileri ile öğretmenlerin kendi benliklerinde mesleğin yansımalarının olumlu ve olumsuz süreçleri yansıttığı görülmüştür.

Katılımcı öğretmenler; mesleki kimlik kavramının çağrıştırdığı kavramlara yönelik görüşlerini ifade ederken mesleğin kişinin kendine özsaygısı ile paralel olduğunu, mesleki deneyim ve donanımın yeterli düzeyde olması gerektiğini ve bireyselliğin ön planda olduğunu dile getirmişlerdir.

- *"Kendi kişilik özelliklerimi ve becerilerimi gösterme ve öne çıkarma fırsatı sunması açısından mesleki saygınlık ve sosyal statü, işe yararlık duygusu açısından mutlu olma ve ülke şartları açısından ekonomik rahatlık." (Ö14)*
- *"Mesleğimi temsil edebilmeyi, etik kuralları ifade ediyor."* (Ö1)
- *"Kişinin kendi yaşantısından gelen özellikleri ve mesleki açıdan bulunması gereken özelliklerinin mesleki performansıyla buluştuğu nokta olarak ifade edilebilir."* (Ö9)

Olumlu görüşlerin aksine mesleğin itibarsızlaştığını ifade eden öğretmenler de bulunmaktadır. Buna yönelik görüşler şu şekildedir:

- *"Mesleki kimliğim bazı çürük elmalar sayesinde ve Bakanlığımın öğretmenlik kimliğini yıllar içerisinde ötelemesiyle değerli bir meslek icra ettiğimi hissetmiyorum. Öğretmenlere son yıllarda bazı çevrelerce genel görüş hizmet ürettikleri için "genel tüketici" ya da "boşa ücret alan "meslek olarak bakılsa da,*

*Öğretmenlik hiçbir zaman boş geçen, boşa geçirilen hizmet üretmeyen tüketici bir meslek grubu değildir. Tersine Toplumu bilinçlendiren, geleceğin temel direklerini diken 7 gün 24 saat esasına göre çalışan son derece değerli bir meslektir."* (Ö10)

- *"Öğretmenlik mesleği çerçevesinde ve günümüz koşullarında hiç bir anlam ifade etmiyor."* (Ö15)

Bu bölümde, araştırmanın ikinci alt problemi olan "Öğretmenlerin mesleklerine bakış açıları nasıldır?" problem durumuna yönelik öğretmenlere sorulan bir diğer soru şu olmuştur: "Sizce öğretmenlik mesleğinin özellikleri nelerdir?". Verilerin analizi sonucunda, "Birikimsel Rehberlik" temasına ve "Çok yönlü beceri" ve "Değerler bütünü" kategorilerine ulaşılmıştır. Tema ve kategorilerin gösterildiği tablo şu şekildedir:

*Tablo 7. Öğretmenlik Mesleğinin Özelliklerine Yönelik Görüşler*

| Temalar | İlgili görüşler | f |
|---|---|---|
| **Birikimsel Rehberlik** | Çok yönlü beceri | 13 |
| | Değerler bütünü | 9 |

Katılımcı öğretmenler; öğretmenlik mesleğinin özellikleri ile ilgili görüşlerini ifade ederken öğretmenlerin bilgi, beceri ve davranış birikimine sahip olması ve bunun ötesinde bu birikim ile yönlendirici rol üstlenmesi gerektiğini, çok yönlü becerilerle kendisini donatması ve toplumsal değerleri bütüncül şekilde yaşayan örnek bir vatandaş olması gerektiği kanaatini taşımaktadırlar. Bunlara yönelik görüşler ise şu şekildedir:

- *"Sabır, güncellenme, teknolojiyi, bilimi yakından takıp edebilme öğrenci psikolojisini anlayabilme ve onlara hitap edebilme yeteneğinin olmasıdır."* (Ö1)
- *"Öğretmenlik mesleği bana göre yapılabilecek meslekler arasında en muteber meslektir. Öğretmenlerin öğrencilerin hayatları boyunca kazanacağı davranışlarda en temel yapı taşlarından olduğunu, hayatının değişmesine neden olan kişilerin başında gelir. Bazı kaynaklarda öğretmenlik mesleğinin müfredatın tamamına zamanında uymak yazsa da. Ben bu görüşe katılmıyorum. Öğretmen müfredatın zamanını öğrencilerine göre belirler. Her çocuğun öğrenme biçimi öğrenme durumu öğrenme zamanı birbirinden farklıdır. Sadece müfredatı yetişme çabasıyla bireylerin öğrenme durumlarını yakalamadan bırakmak boş bırakmak ya da bireylerin zihinlerinin karışmasına da neden olur." (Ö11)*

- *"Sabırlı olabilmek, yönetişim, liderlik ve örnek bir profil olabilmek, toplumun en güvenilir ve aydın kesimi olabilmek."* (Ö15)
- *"Neyi nasıl öğreteceğini bilen , aktif öğrenmeye değer veren, problem çözme becerisi gelişmiş, sınıf yönetimi becerisi olan, fırsat eğitimine değer veren, olay örgüsünü okuyabilme becerisine sahip olma"* (Ö9)

## TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmanın bu bölümünde; alt problemlere ilişkin elde edilen bulgulardan çıkan sonuçlar tartışılmış ve bu sonuçlar ışığında gelecekte yapılacak çalışmalar için öneriler sunulmuştur.

Bu araştırma, 2020-2021 eğitim öğretim yılında Samsun'da görev yapmakta olan öğretmenlerin araştırmanın temel amacı açısından belirlenen problem durumuna verilen cevaplarla sınırlıdır. Ancak katılımcı öğretmenlerin süreç içinde mesleki kimliklerini nasıl oluşturduklarına ilişkin elde edilen veriler araştırmanın gücünü oluşturmaktadır. Öğretmenlerin mesleki kimliklerini nasıl oluşturduklarına ilişkin yapılan veri analizinde, mesleki kimlik oluşumuna yönelik temalar ve kategoriler tespit edilmiştir. Öğretmenlerin mesleki kimliklerinin oluşumuna ilişkin elde edilen görüşler ve sonuçlar farklı araştırmalarla benzerlik göstermektedir. Son araştırmalar ve alanyazını, öğretmen gelişiminde kimliğin önemini vurgulamaktadır (Olsen, 2008).

Çalışmanın ikinci alt probleminde öğretmenlerin mesleki gelişim algılarıyla ilgili görüşleri ele alınmıştır. Mesleki kimliği tanımlama, mesleki kimlik oluşumuna etki eden faktörler ve mesleki kariyer boyunca ne gibi özelliklerin değişime uğradığına yönelik inceleme yapılmıştır. Elde edilen bulgulardan çıkan sonuçlar; öğretmenler mesleki gelişim algılarına yönelik olarak gelişime açıklık, uygunluk, uzmanlaşma, özyeterlik, beceriler, özlük, roller, planlı olma, bireyi ve kendini tanıma ile negatif birikim olmak üzere toplam dokuz kategoride görüş bildirmişlerdir.

Öğretmenlerin hemen hemen tamamına yakını, mesleki kimlik oluşumu ile ilgili olarak değişmenin ve gelişmenin önemine vurgu yapmıştır. Görüşlere yakın şekilde hızla gelişen ve değişen çağa uyum sağlamak için bu gelişme ve değişimi mesleklerinin bir gereği olarak görmeleri, bireysel ve mesleki olarak kendilerini geliştirme istek ve ihtiyacına sahip olmaları gerektiği bulunmuştur (Nesje vd. 2018).

Öğretmenlik mesleğini icra eden ve edecek olan bireylerin mesleğin gerektirdiği ve zamanla gerektireceği niteliklere uygun olmaları, kariyer süreçleri boyunca profesyonelliğe

adım atılarak uzmanlaşmanın sağlanması gerektiği üzerinde durulmuştur. Mesleki kimlik oluşumunda öğretmenlerin özyeterlik ve becerilerle donanımlı olmanın avantajından bahsederek özlük hakları ile paralel bir yol izlediği ifade etmişlerdir.

Öğretmenlerin uzmanlaşma kategorisi altındaki görüşleri ile 2000 yılında Guskey tarafından yapılan çalışmada ifade edilenlerle örtüşmektedir: mesleki gelişim, öğrenmeleri desteklemek için öğretmenlerin mesleki bilgi, beceri ve tutumlarını geliştirmek adına planlanan süreç ve etkinliklerdir.

Öğretmenlerin potansiyel mesleki kimlikleri mesleklerinde etkililik, bağlılık, gelişim, öğretmen yeterlilikleri, eğitim ve öğretim deneyimlerindeki değişim ve bunların nasıl inşa edildiğine dair vurgu vardır (Hammerness, Darling-Hammond & Bransford, 2005). Öğretmen kimliği önemlidir çünkü öğretmenler alanında uzman olduklarında daha etkili olurlar (Wong & Wong, 2015).

Çalışmanın ikinci alt probleminde öğretmenlerin mesleki kimlik bağlamında mesleklerine bakış açılarına yönelik görüşleri incelenmiştir. Öğretmenlik mesleğinin içeriğine, mesleki kimliğin öğretmenler üzerindeki yansımalarına ve öğretmenlik mesleğinin genel özelliklerine ilişkin hususlar ele alınmıştır. Elde edilen bulgulardan çıkan görüşler; öğretmenlerin mesleklerine ilişkin bakış açıları ile ilgili olarak deneyim aktarımı, sosyal etkileşim, özsaygı, donanım ve birikim, kendîlik, değersizleştirme, çok yönlü beceri, değerler bütünü olmak üzere toplam sekiz kategoride toplanmıştır.

Hofman & Kremer (1985) öğretmenler üzerinde tükenmişlik ile mesleki kimlik algısına yönelik araştırma yapmış ve değerlik boyutunun önemli olduğunu belirtmişlerdir. Dolayısıyla öğretmenliğin mesleki boyutundan önce öğrenmeyi sevmek olduğu ve öğretmen olmayı sevmenin bağlılığı artırdığı ifade edilmiştir.

Öğretmenler alanında uzman eğitmenler ve rol model olduklarını, öğrencilere mesleki rollerini tanımlarken rehberlik ettiklerini, öğrencilere gelişimsel destek sağladıklarını belirtmişlerdir. Thomas & Beauchamp (2011), yaptıkları araştırmada öğretmenlik yapanların mesleki rollerini gelişimsel olarak yaklaşma, koruma ve destekleme şeklinde aktardıkları mesleki rollerin içsel kavramlarla açıklandığını belirtmektedir. Öğretmenlerin kimlik bileşenlerinin nitel bir analizini yapan Smetana & Kushki (2020), öğretmenlerin kimliklerinin öğretmenlerin kimliklerinde çok yönlü kişisel, sosyal ve sürekli faktörlerden olumlu veya olumsuz etkilendiğini belirtmişlerdir.

Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin mesleki kimliklerinin oluşum sürecine yönelik algı çalışmaları ile süreci etkileyen farklı değişkenler yönüyle çeşitli araştırma desenleriyle incelenerek, öğretmen adaylarının da mesleki kimlik oluşturma süreçleri ele alınabilir. Öğretmenlerin öğrenen öğretmen bağlamında hayat boyu öğrenmeleri ile mesleki kimlik oluşturma süreçleri göz önünde bulundurularak boylamsal bir çalışmada incelenmesi önerilebilir.

## KAYNAKLAR

Akmal, T., & Miller, D. (2003). Overcoming resistance to change: A case study of revision and renewal in a US secondary education teacher preparation program. *Teaching and Teacher Education*, 19(4), 409-420.

Beauchamp, C. & Thomas, L. (2009). Understanding teacher identity: An overview of issues in the literature and implications for teacher education. *Cambridge Journal of Education*. 39. 175-189. 10.1080/03057640902902252.

Cooper, K., & Olson, M. R. (1996). *The multiple 'I's' of teacher identity*. In M. Kompf, W. R. Bond, D. Dworet, ve R. T. Boak (Eds.), Changing research and practice: Teachers' professionalism, identities and knowledge (pp. 78–89). London/Washington, DC: The Falmer Press.

Friesen, M. D. ve Besley, S. C. (2013). Teacher identity development in the first year of teacher education: A developmental and social psychological perspective. *Teaching and Teacher Education*, 36, 23-32.

Golafshani, N. (2003). *Understanding reliability and validity in qualitative research*.

Guskey, T. R. (2000). *Evaluating professional development*. California: Corwin Press.

Hammerness, K., Darling-Hammond, L. & Bransford A. (2005). H*ow Teachers Learn and Develop, in Teachers for a Changing World: What Teachers Should Learn and Be Able to Do.*

Hofman JE & Kremer L. (1985). Teachers' professional identity and burn-out. *Research in Education*, 34(1), 89-95.

Marshall, M. N. (1996). Sampling for qualitative research. *Family Practice*, 13(6), 522-525.

Nesje, K., T. Canrinus, E., & Strype, J. (2018). Trying on teaching for fit – Development of professional identity among professionals with multiple career opportunities. *Teaching and Teacher Education*, 69, 131-141.

Olsen, B. (2008). How reasons for entry into the profession illuminate teacher identity development. *Teacher Education Quarterly*, 35(3), 23-40

Patton, M. Q. (2018). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri (3. Baskı*). (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.) Ankara: Pegem Akademi.

Slay, H. S. & Smith, D. A. (2011). Professional identity construction: Using narrative to understand the negotiation of professional and stigmatized cultural identities. *Human Relations, 64*(1), 85–107

Smetana, L. K. & Kushki, A. (2020). Exploring career change transitions through a dialogic conceptualization of science teacher identity. *Journal of Science Teacher Education*, 1-21.

Thomas, L., & Beauchamp, C. (2011). Understanding new teachers' professional identities through metaphor. *Teaching and teacher Education*, 27(4), 762-769.

Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23(112), 7-17.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (11. Baskı).* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Zembylas, M. (2003). Emotions and Teacher Identity: A poststructural perspective. *Teachers and Teaching.* 9. 213-238. 10.1080/13540600309378.